

УДК 389.1

М.С. Садовський

Міністерство оборони України, Київ

ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ СТАНДАРТІВ НАТО В ФУНКЦІОНУВАННЯ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

В статті розглядаються шляхи впровадження стандартів НАТО в функціонування Збройних Сил України та проблемні питання, які виникають на цьому шляху та дорожня карта розвитку військової стандартизації, враховуючи гармонізацію зі стандартами НАТО.

Ключові слова: стандарти НАТО, військова стандартизація Збройних Сил України.

Вступ

Постановка задачі. Основним завданням співробітництва України з НАТО в галузі стандартизації є вивчення та поступове впровадження стандартів НАТО. Розв'язанню цих проблем сприяє стандартизація, яка в межах НАТО визначається як процес прийняття узгоджених концепцій, доктрин, процедур в оперативній, адміністративній та матеріальній сферах. Впровадження стандартів НАТО забезпечує досягнення необхідного рівня взаємосумісності підрозділів ЗС України у процесі планування та оцінки сил в рамках виконання Програми НАТО "Партнерство заради миру". При цьому результати цього впровадження обов'язково аналізуються під час оцінювання військових частин та підрозділів, виділених до складу спільного фонду оперативних сил та можливостей. Все це сприяє реалізації стратегічної мети України щодо євроатлантичної інтеграції шляхом поступового прийняття стандартів і процедур НАТО, а також підвищення взаємосумісності між Збройними Силами України та НАТО при виконанні спільних операцій з підтримання миру, зокрема шляхом імплементації Цілей партнерства та участі в операціях з реагування на кризи під проводом НАТО. Темпи впровадження стандартів НАТО в ЗС України вказують на існування певних проблем з реалізацією цього процесу в функціонування Збройних Сил України, що підтверджує актуальність впровадження стандартів НАТО в повсякденну діяльність військ (сил) Збройних Сил України.

Аналіз літератури. Керівні документи Держави й Міністерства оборони України розглянуто в [1 – 5]. Так Законом України [1] надаю право Міністерству оборони України визначити порядок застосування стандартів для потреб оборони. Розподіл повноважень між Міністерством оборони України і Генеральним штабом Збройних Сил України щодо виконання робіт зі стандартизації залежно від об'єкта стандартизації визначається наказом Міністра оборони України [2]. Порядок застосування

нормативних документів НАТО та стандартів країн – членів НАТО під час проведення дослідно-конструкторських робіт з розроблення (модернізації) озброєння, військової та спеціальної техніки визначається наказом Міністра оборони України [3]. В [4] розглянуто план основних заходів щодо переходу Збройних Сил України на стандарти НАТО, який затверджено Міністром оборони України. В [5] розглянуто забезпечення функціонування системи військової стандартизації Збройних Сил України. В навчальних посібниках [6, 7] містяться основні організаційні та теоретичні відомості щодо військової стандартизації Збройних Сил України. Так в посібнику [6] визначено роль і місце оперативних стандартів у військовій системі стандартизації, сформовано єдині погляди та підходи щодо розроблення оперативних стандартів, як військових стандартів. В посібнику [7] містяться основні теоретичні відомості щодо теоретичних, організаційних та методичних основ стандартизації та кодифікації промислової продукції, озброєння та військової техніки.

Нажаль, в вище перелічених керівних документах та навчальних посібниках не розглянуті проблемні питання з якими стикаються Збройні Сил України при впровадженні стандартів НАТО в функціонування Збройних Сил України.

Мета статі. Визначити шляхи впровадження стандартів НАТО в функціонування Збройних Сил України, проблемні питання, які виникають на цьому шляху та дорожню карту розвитку військової стандартизації, враховуючи гармонізацію зі стандартами НАТО.

Основний матеріал

Впровадження стандартів НАТО забезпечує досягнення необхідного рівня взаємосумісності сучасних та майбутніх зразків озброєння та військової техніки підрозділів ЗС України для виконання в кожному окремому випадку завдань у спільних з НАТО інтересах та приведення практики закупівель до стандартів країн-членів НАТО.

Відповідно до керівних документів [1 – 5] Центральним органом виконавчої влади з питань національної безпеки у воєнній сфері, сфері оборони і військового будівництва, враховуючи особливості таких сфер, є Міністерство оборони України. Воно визначає порядок застосування національних стандартів для задоволення потреб оборони України відповідно до покладених на нього функцій. Таким чином, стандартизація у воєнній сфері – діяльність, що полягає в установленні положень для загального і багаторазового застосування щодо наявних чи можливих завдань з метою досягнення оптимального ступеня упорядкування у воєнній сфері. Розподіл повноважень між Міністерством оборони України і Генеральним штабом Збройних Сил України щодо виконання робіт зі стандартизації залежно від об'єкта стандартизації визначається наказом Міністра оборони України від 27.12.2006 № 752 “Про затвердження Положення про військову стандартизацію” (зі змінами) [2].

При цьому:

- на Міністерство оборони України покладається діяльність зі стандартизації озброєння, військової техніки та інших предметів постачання;

- на Генеральний штаб Збройних Сил України покладається діяльність зі стандартизації процесів та процедур управління військами, забезпечення предметами постачання, безпеки особового складу та довілля, військової термінології.

Розглянемо існуючі визначення системи стандартизації Збройних Сил України.

Військова стандартизація Збройних Сил України це діяльність, що полягає в установленні положень для загального і багаторазового застосування щодо наявних чи можливих завдань з метою досягнення оптимального ступеня упорядкування під час організації та здійснення усіх видів діяльності Збройних Сил України відповідно до покладених на них функцій [2].

Стандартизація військової техніки МО України це діяльність спрямована на досягнення оптимального ступеня упорядкування під час вирішення завдань розроблення, виробництва, реалізації, експлуатації, ремонту, зберігання, транспортування та утилізації військової техніки [2].

Основними завданнями військової стандартизації є: забезпечення процедур безпеки особового складу та довілля; визначення вимог до процесів та процедур управління військами; підвищення ефективності управління військами; встановлення єдиної військової термінології; впровадження нормативних документів НАТО зі стандартизації та ведення їх фонду; удосконалення інформаційного забезпечення з питань стандартизації; досягнення взаємосумісності підрозділів ЗС України зі збройними силами інших держав [2].

Відповідно до вказаного вище розподілу функцій та завдань створена структура системи стандартизації у воєнній сфері:

- на рівні МО України: Комісія з проблем стандартизації; Центр стандартизації та кодифікації;

- на рівні ГШ ЗС України: Центральне управління метрології і стандартизації;

- на рівні видів ЗС та структурних підрозділів МО та ГШ: Комісії з проблем військової стандартизації; Служби метрології і стандартизації.

Комісія з проблем військової стандартизації це позаштатний орган, який очолює заступник начальника Генерального штабу. Він складається з представників всіх структурних підрозділів Генерального Штабу та видів Збройних Сил України.

Спеціальними, штатними органами, що відповідають за координацію діяльності зі стандартизації в цілому є: Центральне управління метрології і стандартизації Збройних Сил України – у сфері оперативної та адміністративної стандартизації; департамент озброєння та військової техніки Міністерства оборони України - у сфері матеріальної стандартизації. На рівні видів Збройних Сил України і структурних підрозділів Генерального Штабу за відповідними напрямками діяльності існують штатні служби стандартизації і метрології, експерти або робочі групи зі стандартизації.

Центральне управління метрології і стандартизації Збройних Сил України це призначений начальником Генерального штабу – Головнокомандувачем ЗС України орган військової стандартизації, який визначений для організації та координації робіт з військової стандартизації, а також для ініціювання, узгодження й підтримки військової діяльності стандартизації.

Головними завданнями органу військової стандартизації у сфері військової стандартизації є: політика і процедури; планування; розроблення, експертиза, затвердження та реєстрація військових стандартів; термінологія; організація впровадження нормативних документів НАТО; інформаційне забезпечення.

Розв'язанню цих проблем сприяє стандартизація, яка в межах НАТО визначається як процес прийняття узгоджених концепцій, доктрин, процедур в оперативній, адміністративній та матеріальній сферах.

Досягнення необхідного рівня сумісності сучасних та майбутніх зразків озброєння та військової техніки дозволить досягти мінімально достатнього рівня взаємосумісності для виконання в кожному окремому випадку завдань у спільних з НАТО інтересах та приведення практики закупівель до стандартів країн - членів НАТО.

Стандарт НАТО не є окремим видом документів.

Вислів “стандарт НАТО” має широке значення, під яким розуміють усталені в межах Альянсу погляди, норми, правила, процедури щодо організації та забезпечення діяльності командування, штабів і військових частин під час спільних миротворчих, рятувальних, військових операцій.

Відповідно до зазначеного стандарт НАТО – документ з визначення узгоджених поглядів, норм, правил щодо застосування військ (сил) та їх забезпечення.

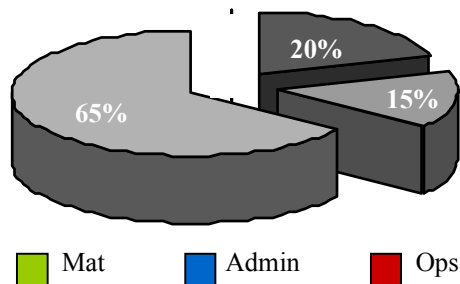

Рис. 1. Співвідношення стандартів НАТО

Існує три основні види стандартів НАТО: угода зі стандартизації – STANAG; рекомендація зі стандартизації – STANREC; публікація альянсу – AP [6].

У відсотковому відношенні всі стандарти НАТО розрізняють за такими сферами чином (рис. 1):

оперативною (процеси й процедури управління військами (силами), дії (взаємодії) військових під-

розділів із забезпечення та ведення бойових дій, пошуково-рятувальних операцій тощо);

адміністративною (військова термінологія, системи документації, інші положення та норми, що не увійшли до оперативної та матеріальної стандартизації);

матеріальною (озброєння та військова техніка, інші предмети постачання).

Під час аналізу каталогів нормативних документів НАТО, директив Військового комітету (МС) та Командування Об'єднаними збройними силами НАТО (AD), інших нормативних документів можна побудувати приблизну ієрархію стандартів НАТО, яка зображена на рис. 2.

Вищий рівень ієрархії – політика та принципи НАТО в тій чи іншій сфері (Публікація МС 319/2 “Принципи та політика НАТО щодо матеріально-технічного забезпечення”).

Другий рівень – союзні об'єднані публікації, що стосуються всіх видів збройних сил (АJP-5 “Об'єднана доктрина Альянсу щодо оперативного планування”, АJP-4(А) “Доктрина НАТО з логістики”).

Третій рівень – союзні видові публікації (в сферах логістики, тактики, медицини тощо).

Нижчі рівні – угоди НАТО зі стандартизації, а також глосарії, завдяки яким країни-члени НАТО однозначно трактують поняття, які застосовуються в усіх нормативних документах.

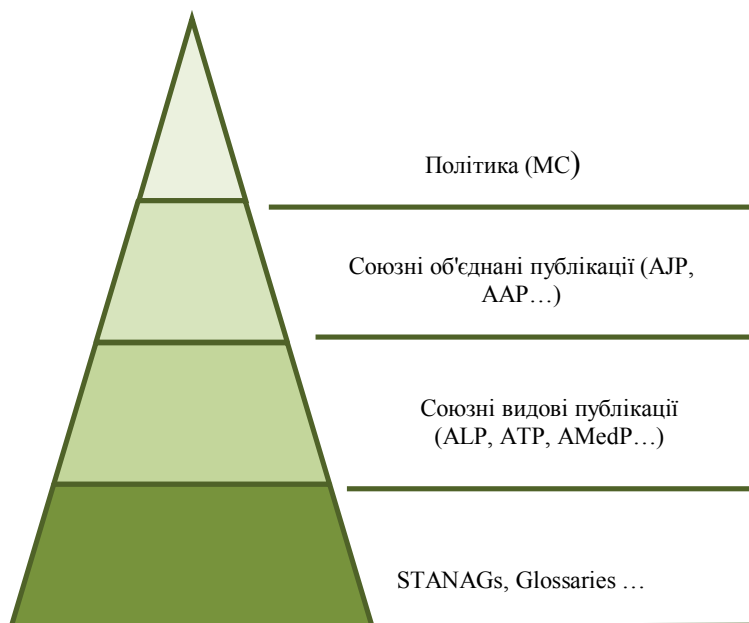

Рис. 2. Ієрархія нормативних документів НАТО

Для порозуміння підрозділів НАТО одним із перших кроків до розроблення спільних стандартів було рішення щодо розроблення словників (глосаріїв). Словники поділяються на загальні і на спеціалізовані (за окремими видами діяльності).

Питанням термінології в НАТО приділяється надзвичайно велика увага, оскільки, як вже зазначалось, це веде до єдиного тлумачення будь-яких понять, які застосовуються в нормативних документах (НД) НАТО.

У НАТО вважається, що вимоги певної STANAG або AP виконано, якщо у національних документах країни (наказах, інструкціях, стандартах тощо), яка прийняла цю угоду, є посилання на неї. Адже саме через національні НД, що розроблені на підставі НД НАТО, можливо виконувати спільні завдання в миротворчих операціях та інших заходах, спрямованих на збереження миру.

Отже, ми розглядаємо стандартизацію, як основу для досягнення максимальної економії всіх видів ресурсів та здатності до взаємодії з Силами Альянсу та між видами Збройних Сил України.

Організація впровадження нормативних документів та стандартів НАТО в усі види діяльності Міноборони України та Збройних Сил України відповідно до покладених на них функцій є одним з завдань військової стандартизації.

Тому, з метою встановлення правил і методів впровадження та застосування міжнародних і регіональних військових нормативних документів, визначення ступеня відповідності розробленого національного (військового) нормативного документа відносно документа, що впроваджується, фахівцями Центрального управління метрології і стандартизації Збройних Сил України Озброєння Збройних Сил України розроблено військовий стандарт ВСТ 01.001.008-2011 (01) "Військова система стандартизації".

Правила і методи впровадження і застосування міжнародних військових нормативних документів" та ІНС 03.001.001 "Інструкція про порядок і правила впровадження та застосування військових стандартів у ЗС України".

Порядок розроблення керівних, планувальних та нормативних документів на основі стандартів НАТО аналогічний до порядку, прийнятого в країнах-членах НАТО, і складається з наступних кроків

а) визначення необхідних нормативних документів для опрацювання з метою прийняття рішення щодо доцільності застосування їх положень (норм, вимог) у Збройних Силах України;

б) замовлення та отримання необхідних нормативних документів;

в) опрацювання міжнародних нормативних документів та прийняття рішення щодо доцільності застосування в Збройних Силах України їх положень (норм, вимог);

г) розроблення на підставі нормативних документів НАТО відповідних національних нормативних документів (внесення відповідних змін та (чи) доповнень до нормативно-правових актів або нормативних документів) або прийняття до прямого застосування;

д) інформування Офісу НАТО зі стандартизації про розроблення на підставі визначених стандартів НАТО відповідних національних нормативних

документів та набуття ними чинності (за необхідності);

е) застосування національних нормативних документів, що розроблені на підставі положень (норм, вимог) НД НАТО.

Аналіз (опрацювання) стандартів НАТО здійснюється на основі поставлених завдань і, в загальному випадку, складається з таких кроків:

- вивчення вимог документів НАТО;

- вивчення вимог чинних національних документів;

- визначення спільних галузей та значних відмінностей;

- визначення доцільності та обсягів впровадження документів НАТО;

- визначення можливості впровадження, часових параметрів, фінансових наслідків, можливих виконавців, порядку проведення заходів тощо.

Результатом такого аналізу має бути рішення про застосування їх положень (норм, вимог) в Збройних Силах України.

Наступним кроком є розроблення на підставі НД НАТО відповідних національних нормативних документів (внесення відповідних змін та (чи) доповнень до нормативно-правових актів або нормативних документів) або прийняття до прямого застосування.

Як показує міжнародний досвід, розроблення національних документів необхідно проводити в рамках планувальних документів зі стандартизації. Це дає змогу здійснювати реальний контроль за впровадженням вимог нормативних документів НАТО у національних документах.

Розроблення документів проводиться у відповідності до вимог національної системи стандартизації, військової системи стандартизації, наказів Міністра оборони України, інших керівних документів.

На сьогодні існують певні проблемні питання з питань впровадження стандартів НАТО, а саме такі:

- відсутність повноцінного нормативно-правового акту, який би регулював порядок впровадження та застосування нормативних документів НАТО;

- відсутність єдиного керівного органу зі стандартизації;

- відсутність фінансування;

- відсутність єдиної термінології;

- мала кількість кваліфікованих фахівців зі стандартизації. Слабка мовна підготовка.

При цьому шляхами вирішення цих проблемних питань є:

- розробка наказу Міністерства оборони України "Про затвердження порядку впровадження і застосування стандартів НАТО у сфері оборони";

- концентрація управління стандартизацією у сфері оборони в одному органі військового управління;

- відкриття окремої статті витрат;
- впровадження Глосаріїв НАТО в функціонування Збройних Сил України;
- навчання на мовних, термінологічних курсах, а також на курсах зі стандартизації.

Враховуючи все це необхідно розуміти дорожню карту розвитку й гармонізації військової стандартизації зі стандартами НАТО, а саме:

1) встановлення єдиного термінологічного апарату в МО України та ЗС України, гармонізованого з національною та міжнародною термінологічними системами;

2) подальша гармонізація військових стандартів із міжнародними нормативними документами та національними стандартами (продовження практики впровадження в діяльність ЗС України стандартів провідних країн світу);

3) автоматизація діяльності зі стандартизації шляхом розроблення та впровадження у діяльність ЗС України автоматизованої системи управління військовою стандартизацією;

4) поглиблення співпраці з міжнародними організаціями з питань стандартизації шляхом:

- запрошення до регулярної участі представників ЗС України у засіданнях Агенції НАТО з питань стандартизації;
- проходження військової служби представника ЗС України у Агенції НАТО з питань стандартизації на одній з посад штабних елементів партнерства (ШЕП);
- отримання доступу до системи "ePRIME" НАТО для запровадження системи інтерактивного навчання та консультацій тощо;
- проведення робочих зустрічей з представниками провідних країн світу з питань військової стандартизації.

Висновок

Найголовнішим очікуваним результатом впровадження стандартів НАТО в функціонування

Збройних Сил України є підвищення оперативних і бойових можливостей Збройних Сил України та їх взаємосумісність із збройними силами провідних країн світу.

Можна зробити висновок, що на сьогодні в МО України та ЗС України створена та забезпечується діяльність системи, яка дозволяє здійснювати отримання, облік, збереження, переклад, розповсюдження нормативних документів НАТО, планування та реалізацію заходів щодо їх впровадження.

Список літератури

1. Закон України від 17.05.2001 № 2408-III "Про стандартизацію" від 17.05.2001 № 2408-III.
2. Наказ Міністра оборони України від 27.12.2006 № 752 "Про затвердження Положення про військовою стандартизацію" від 27.12.2006 № 752 (зі змінами).
3. Наказ Міністра оборони України від 18.10.2010 № 530 "Про затвердження порядку застосування нормативних документів НАТО та стандартів країн-членів НАТО під час проведення дослідно-конструкторських робіт з розроблення (модернізації) озброєння, військової і спеціальної техніки".
4. План основних заходів щодо переходу Збройних Сил України на стандарти НАТО, затверджений Міністром оборони України від 19.10.2015 року.
5. Наказ Генерального штабу Збройних Сил України від 11.08.2015 № 312 "Про забезпечення функціонування системи військової стандартизації".
6. В.М. Тарасов Впровадження військових стандартів у діяльність Збройних Сил України / В.М. Тарасов, С. М. Салкуцан, В. В. Лісневський, О. Й. Мацько, І.Б. Кузнецов, О. Я. Зубов, М. І. Паламар : навч.-метод. посіб. – К. : НУОУ ім. Івана Черняхівського, 2013. – 88 с.
7. Кононов В.Б. Основи стандартизації та кодифікації / В.Б. Кононов, А.М. Науменко, І.В. Толок, В.А. Бородавка, О.В. Коваль : навч. пос. – Х.: ХУПС, 2012. – 208 с.

Поступила до редколегії 4.02.2016

Рецензент: д-р техн. наук, проф. В.Б. Кононов, Харківський університет Повітряних Сил ім. І. Кожедуба, Харків.

ПРОБЛЕМЫ ВНЕДРЕНИЯ СТАНДАРТОВ НАТО В ФУНКЦИОНИРОВАНИЕ ВООРУЖЕННЫХ СИЛ УКРАИНЫ

Н.С. Садовский

В статье рассматриваются пути внедрения стандартов НАТО в функционирование Вооруженных Сил Украины, проблемные вопросы, которые возникают на этом пути, и дорожная карта развития военной стандартизации, учитывая гармонизацию со стандартами НАТО.

Ключевые слова: стандарты НАТО, военная стандартизация Вооруженных Сил Украины.

PROBLEMS OF IMPLEMENTATION OF STANDARDS NATO IN THE ARMED FORCES OF UKRAINE

M.S. Sadowski

The article deals with ways of introducing NATO standards in the operation of the Armed Forces of Ukraine and the issues that arise along the way and road map of military standardization, including harmonization with NATO standards.

Keywords: standards of NATO military standardization Armed Forces of Ukraine.